

Sivas Ali Baba Mahallesi'nde Hıdırellez İnancı ve Bu İnanca Bağlı İnanışlar

Vildan KARATAŞ

Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kayseri

*Sorumlu Yazar

vildan_5844@hotmail.com

Özet

Hıdırellez, kökü İslâm öncesi eski Orta Asya, Ortadoğu ve Anadolu yaz bayramlarına dayanan, Türk insanının zihninde Hızır yahut Hızır-İlyâs kavramları etrafında dinî bir muhtevaya bürünmüş, canlı bir şekilde varlığını devam ettiren bir gelenektir. Farklı adlandırmalara rastlansa da, Hızır/ Hızır ve İlyas geleneği ve bu gelenekle ilgili inançlar Türkiye, Balkanlar, Türkistan (Kazakistan, Kırgızistan, Altaylar, Özbekistan), Azerbaycan ve Gagauz Türkleri arasında bütün canlılığı ile yaşamaktadır. Hıdırellez inancı/ geleneği Türk toplumu arasında kış mevsiminin sona erip baharın gelmesi münasebetiyle yapılan törenlerle ilişkilendirilirken, Hızır'dan beklenen ve istenen dilekleri de şekillendirmiştir.

Hıdırellez geleneği Anadolu Alevilerinde de canlı olarak yaşamaya devam etmektedir. Bu günle ilgili pek çok inanış ve uygulama vardır.

Çalışmamızda Sivas merkezdeki Ali Baba mahallesinde Hıdırellez inancı ve bu inanç çevresinde ortaya çıkan inanış ve uygulamalar tespit edilerek değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: İnançlar, Hıdırellez, Alevî

Abstract

Still keeping its presence, Hıdırellez is a tradition dating back to the summer festivals of pre-Islamic Central Asia, Middle East and Anatolia and gaining a religious content within the framework of the concept Khidr-Elijah at the minds of Turkish people. Though to be encountered with different versions of denomination, the tradition of Khidr-Elijah and the related beliefs can be clearly observed among the Turks in Turkey, the Balkans, Turkistan (Kazakhstan, Kyrgyzstan, Altay, Uzbekistan), Azerbaijan and Gagauzia. Being given a shape to the expected wishes from Khidr, the belief/tradition of Hıdırellez has been also associated with various rituals made at a period in which the season of spring begins among the Turks.

The tradition of Hıdırellez still survives among the Anatolian Alevîs. There can be encountered with so many beliefs and practices.

Throughout this paper, the tradition of Hıdırellez and the other related beliefs and practices at the district of Ali Baba in Sivas will be assessed in an elaborate approach.

Key Words: Beliefs, Hıdırellez, Alevî

Hızır inancı Türklerde doğrudan doğruya baharın gelmesi ile ilgili bir inançtır. Bu hususta oldukça geniş bir araştırma yapan Mîrali Seyidoğlu/ Seyidov, yazın gelmesinin ister konar-göçer olsun, ister çiftçilikle uğraşsın bütün Türk toplulukları için bir hayat meselesi olduğunu belirterek havanın, toprağın ısınmasının mühim bir olay olduğunu ifade etmektedir. Ona göre o yılın bereketli olması için özellikle iki hususun Türklerce efsunlanması gerekmektedir. Bu iki unsur hava ve sudur. İşte bu sebeple çeşitli Türk toplulukları yazı karşılamak için çeşitli törenler yapmaktadırlar. Böylece ağaçların, bitkilerin, çiçeklerin yeşermesi, hayvanların kuzulaması, tabiatın canlanması, yeni bir hayatın başlaması mümkün olabilecektir. Bütün bunlara can verecek ise sıcaklıktır (Çay 1990: 16).

Havaların ısınması, sıcaklık, o yılın bereketli olmasına kâfi değildir. Bereket için gerekli olan ikinci unsur sudur. Seyidov bunu da *Ilyas* ile açıklamaktadır. Türk tefekkürü ateşi yani sıcaklığı temsil eden *Hızır*'la, suyu temsil eden *İlyas*'ı birleştirerek tabiata can geleceğini düşünmüş ve o

yılın bereketli olması için "Hızır nebiyi karşılama" törenleri yapmayı âdet hâline getirmiştir (Çay 1990: 16).

İslam inancında Hızır, ermiş bir şahsiyettir. Tanrı tarafından Müslümanlığı korumakla görevlendirilmiştir. İsteddiği yerde ve istediği zamanda, beklenilmeyen anda; ancak insanın kendi iç dünyasındaki iyilik ölçüsü veya çevresinin değerlendirilmesi ile gelmesi beklenen ulu bir varlık, mübarek bir şahsiyettir.

Rivayetlere göre; Hızır, İlyas ile kardeş veya yaygın inanışa göre arkadaştır. Halk arasında, halkın kendi idraki ölçüsünde teferruatıyla bilinen bir şahsiyetin ismi olup hikâyelerde ve efsanelerde önemli bir yer işgal etmektedir. Al-Hızır aslında bir sıfattır. Ancak bu sıfat zamanla unutulmuş, sıfatın anlamını üzerine bir yüklenen manevi güçle donatılmış bir şahsiyettir. Halk arasında aldığı anlam ve yüklendiği görev itibarıyla Hızır; âb-ı hayat (hayat suyu- ölümsüzlük suyu) içerek ebedi hayata mazhar olmuş ve zaman zaman insanlar arasında dolaşarak darda kalanlara yardım ve iyiliklerde bulunan, tabiatın yeşillenmesini sağlayan, bolluk ve bereket, kismet ve sağlık bahşeden bir velidir.

Çeşitli kaynaklarda Hızır'ın adı, lakabı, soyu, yaşadığı yer, veli veya nebiliği, ölümsüzlüğü ile ilgili farklı rivayet ve efsaneler vardır. Halk muhayyilesinde Hızır, kimi zaman veli, kimi zaman Hızır nebi adıyla Allah tarafından ledün ilmi verilmiş peygamber olarak yaşadığı kabul edilmektedir.

Kaynağı nereye bağlanırsa bağlansın (Kur'an-ı Kerim, Gılgamış Destanı, İskendername, Musevi kaynaklı efsaneler) vb. Türk insanının zihninde Hızır, Hızır-Nebi, Hızır-İlyas, Hidrellez, Kidir gibi kelimelerle ifade olunan bir Hızır kültü ve bu kült çevresinde teşekkül edip yaşamaya devam eden bir gelenek mevcuttur. Hızır'ın adı, hüviyeti, ölümsüzlüğü, yaşadığı dönem ve zaman, veliliği ve nebiliği tartışma konusu yapılmakla beraber, gerek Türklere, gerekse Türkiye dışındaki Türk dünyasında kabul gören inanç, onun "Tanrı'nın yeryüzünde dolaşan güçlü ve yardımsever elçisi" olduğudur.

Hızır geleneği ve ilgili inançlar Türkiye, Balkanlar, Türkistan (Kazakistan, Kırgızistan, Altaylar, Özbekistan), Azerbaycan ve Gagavuz Türkleri arasında bütün canlılığı ile yaşamaktadır. Belki dini, sosyo-kültürel ve ekonomik sebepler neticesinde Hızır'ın maiyeti, bununla ilgili inanma ve pratikler değişmiş olabilir. Ancak Hızır ile ilgili inanmalar ve pratikler güçlü olarak yaşamaya devam etmekte, daha da önemlisi Türk insanının ortak bir kutlama takvimi çevresinde toplanmasını temin edecek kadar güçlü bir şekilde yaşamaya devam etmektedir. Hızır'ı darda kalanların imdadına koşan muayyen ve mutlak bir ulu olarak telakki eden Altay Türkleri "Kidir", Kırgız ve Kazak Türkleri de "Kidir" ve "Kızır" adlarını kullanmaktadırlar. Hızır, zaman değişiminin ifadesi, yeşillenmenin, canlanmanın başlaması, baharın müjdecisi, bereketin sembolüdür.

Hızır geleneğinde törenlerin yapıldığı güne genel olarak Rûz-ı Hızır veya Hidrellez adı verilmektedir. Rûz-ı Hızır ve Rûz-ı Kasım diye iki mevsime ayıran takvim bilgileri Rûz-ı Hızır'ı yaz mevsiminin başlangıcı sayıp 6 Mayıs'tan 8 Kasım'a kadar süren 186 günlük bir dönemi içine aldığını belirtir. Rûmi 23 Nisan gününe rastlayan bu tarih halen kullandığımız Miladi takvime göre 6 Mayıs gününe tekabül etmektedir. Yılın 9 Kasım-5 Mayıs tarihleri arasını içine alan Rûz-ı asım ise kış devresini ifadesidir. Bu dönem Kasım günleri olarak adlandırılıp 179 gün sürmektedir.

Hidrellez adlandırılması ise halk inançlarında âb-ı hayat içerek ölümsüzlük kazanan Hızır ile denizlerin piri kabul edilen İlyas'ın 5 Mayıs'ı 6 Mayıs'a bağlayan gecenin sabahında, denizle kara arasında bir kıyıda buluşacakları düşüncesinden doğmuş olmalıdır.

Hidrellez, tabiatın önemli bir geçiş döneminin gerek İslamiyet öncesi ve gerekse sonrası dönemlerdeki inançların birleşmesiyle, Asya ve Orta Doğu kaynaklı bazı inançların inanç ve pratiğe dönüşerek kutlanmasıdır. Resmi ve dini kutlamalardan olmamasına rağmen hem Türkiye'de hem de Türkiye dışında yaşayan Türkler arasında özel bir gün niteliğini, tarihi dönemlerde olduğu gibi günümüzde de korumaktadır. Bahar ve buna bağlı olarak bahar bayramı, Türklerin yalnız Türkiye coğrafyasında kutladıkları gün ve bu günde yapılan törenler değildir. İslamiyet'ten önceki dönemlerde de Orta-Asya'da görülen bahar ve yaza ilişkin kutlamalar bulunmaktadır. Bir geçiş dönemi töreni niteliği taşıyan Hidrellez, üç merhaleden oluşmaktadır.

1. 6 Mayıs'tan önce yapılan hazırlıklar
2. 6 Mayıs'ta yapılan törenler
3. Bitiş uygulamaları

Hızır ile İlyas buluştukları 6 Mayıs'ta güneş, Ülker burcuna girer. Yıl, yaz ve kış olarak ikiye ayrılır. Bu gece ve sabahında Hızır'ın yeryüzüne uğrayacağını, her yerin canlanıp yeşilleneceğini, dokunduğu her şeyin ise bereket bulacağı düşüncesi hâkimdir.

Halk Hızır'a kavuşmak ve dileklerde bulunmak için günler öncesinden hazırlıklara başlar. Halk inançlarındaki her ritüel bir sembolden oluşurken yaşanan dünya ile öteki dünya arasındaki ilişkiye dayanır. Bu şenliklerin büyük bir kısmı bolluk ve bereket muhtevalıdır. Hızır haftası bazı yörelerde 3 gün oruç tutulur. Orucun son günü pişirilen çörekler dağıtılır. Ev ziyaretleri yapılarak, pişirilen "Hızır lokması" verilir. İftara doğru kesilen koyun, kuzu eti fakirlere dağıtılır. Bütün bu hazırlıkların temelinde Hızır ile buluşmak, onun yardımıyla dileklerini gerçekleştirmek vardır. Bu bakımdan pek çok şey Hızır hakkı için yapılır ve Hızır'a adanır. Bunun sebebi ise İslamiyet'ten önceki dönem inanç sisteminde Türk insanının düşünce dünyasındaki tanrı ve ahret kavramının soyut bir kavramdan ziyade olabildiğince somutlaştırılması söz konusudur. Bundan hareketle, Hızır kültü de, sadece kült olarak kalmamış, hayatın içinde yerini almıştır.

Hidrellez günü kadın-erkek, yaşlı-genç herkes, beyaz elbiseler giyerler. Yeşil alanlara, su başlarındaki mesire yerlerine giderler. Her derde deva kabul edilen çiçekler toplanır, hazırlanan yiyecekler oyunlar ve müzik eşliğinde yenir. Mevsim değişmelerinden biri olan Nevruz'da olduğu gibi Hidrellez'de de insanın günahlarından arınması için ateşten atlanır, bununla ilgili dualar okunur. Gelecek ile ilgili niyetler edilir, sağlık ve mutluluk dilenir. Talih ve kismet açtırmak için çeşitli pratikler uygulanır. Hidrellez kutlamalarında bazı gelenekler mutlaka yerine getirilir. Zira halk muhayyilesinde bunlarla ilgili birtakım inanışlar oluşmuştur. Geleneğin yaygınlık kazanması ve aralıksız olarak yüzyıllardır devam etmesini sağlayan başlıca inanışlar ve beklentiler şöyle sıralanabilir.

1. Sağlık-şifa arayışları
2. Yeşillik-neşv u nema
3. Bereket- bolluk
4. Uğraş-şans
5. Mucize- keramet
6. Talih ve kismet arayış ve beklentileri

Tebriz bölgesindeki Kırklar adını taşıyan Türk aşireti bu bayramı "Nebi bayramı" olarak nitelendirmektedir. Hoy-Riyaziye civarındaki Karakoyunlu Türkmenleri ise o gece tarlalarına gitmekte ve kestikleri kurbanların kanlarını toprağa saçmaktadır. Makro Polo'nun tespitine göre Tatar Türk toplulukları Hızır-nebi bayramını "Beyaz" adı ile anmakta ve bu bayramı Şubat'ın ilk günlerinde kutlamaktadırlar. Tatar Türk grupları, perşembeyi cumaya bağlayan gece özellikle bir geleneği yerine getirmektedirler. Yere serilen beyaz bir örtü üzerine un serpilmektedir. Ertesi sabah un üzerinde Hızır'ın atının izi aranmakta ve Hızır'ın eve gelip gelmediği

hakkında hüküm yürütülmektedir. Eğer at nalına benzer bir ize rastlanırsa bu undan derhal bir ekme yapılarak yenmekte ve dağıtılmaktadır. Bu ekme Anadolu'da "köme, kömeç, kömme", Tebriz çevresinde ise "gırde" adını taşımaktadır.

Anadolu'da Hızır/Hızır Nebi günü genellikle Zemheri'nin 27'si ile Şubat/Gücük ayının 3'üne kadar olan günler arasında kabul edilir. Iğdır ve çevresinde gündüz kavrulan buğday ezilerek bir tepsiye konulur. Bu tepsi sonra kimsenin girmeyeceği bir odaya yerleştirilir. Hızır peygamber geçerken atının ayağı değer, eve bereket girer şeklinde inanç hâkimdir. Gene bölgede bu inançla ilgili başka bir tören daha tespit edilmiştir. Buna göre son harman buğdayından tandır üzerinde sac konularak bolca **kavurga** yapılır. Kavurga olarak yenilecek ise çok kavrulur. Ancak bundan pekmez ve şerbetle yoğrulur **kavut** yapılacaksa daha az kavrulur. Kavurga **kirkire** denilen el değirmeninde çekilerek kavut için ayrılır. Kavut temiz bir odaya bakır bir tas içinde konulur. Yanında boş bir leğen, bir ibrik dolusu su, hiç kullanılmamış bir havlu, bir ayna, bir tarak, küçük bir maşrapa ve bir kaşık bırakılır. İnanca göre; Hızır bu eve geldiğinde, leğende abdest alacak, ibriğin suyunu dökcek, havluya silinecek, aynaya bakacak, tarakla sakalını tarayacak, tastaki kavuta elini basacak, içine su döküp kaşıkla karıştıracaktır. Bu gelenek daha çok perşembeyi cumaya bağlayan gece yaşlı kadınlarca yapılmaktadır. Kavrulan buğdayı ekin zamanı buğdayın içine karıştırarak mahsulün bereketli olması temennisinde bulunulur.

Hızır'ın bir Cuma günü atına binip başka bir Cuma günü atından inmesiyle ilgili olarak, son Cuma oruç, dilek vb. gibi adetler de görülür. Hızır-nebi günlerinde **Kos-Kosa/ Kosa gelin** gibi eğlendirici oyunlar oynanır. 20 Şubat'tan itibaren Kars'ta "**Çile Çıkarma**" geleneği yerine getirilmeye başlanır. Bugünlerde "niyet oyunu"nun da oynandığı görülmektedir.

Tunceli bölgesi Türk aşiretlerinde ise 17 Şubat, Hızır bayramıdır. Buğday kavurması, kavut yapma geleneği burada da görülür. Hızır nebi günü akşamı mezar ziyaretleri yapılır. Bu sırada çörek ve ekme götürülür. Çörekler fakirlere dağıtılır. Ekme ise köpeklerle doğranır. Herkes kendi aile mezarlığına bir mum dikerek ayrılır. Ev dönüşte, evdeki yiyeceklerin üzerleri düzeltilir (Yücel 2002: 35-38).

Van çevresinde ise Şubat'ın ilk haftasından 27 Şubat'a kadar üç hafta süren törenler yapılır. Buna Hızır nebi törenleri denilir. Belirtilen günlerdeki Çarşambalara ayrıca önem verilir. Çarşamba akşamları buğday kavrulur, kavut yapılır. Buna kara çörek otu karıştırılarak yenilir. O geceleri hiç konuşmaksızın yatılır. Ertesi gün rüyada görülenler tabir edilir, hayra yorulur. Ayrıca kavuttan yapılan çörek "**çöçe/ gıhık**" (Erzurum), dama konulur. Çöçe'ği bir karga görürse niyetlinin niyeti tutacak demektir. Diğer yandan Doğu Anadolu'nun birçok bölgesinde "Boz- atlı Hızır" a oruç da tutulmaktadır (Çay 1990: 17-19).

Hidrellez Gelenekleri ile İlgili Sivas'ta Yapılan Derleme¹

1 Bu çalışmamıza katkıda bulunan anlatıcılar; bir tuhafiyeci dükkânı işleten, 72 yaşındaki Seyit Karaçay; Seyit Karaçay'ın eşi, 64 yaşında ev hanımı olan Zöhre Karaçay ve bölgede bulunan Cemevi Vakfı'nın yöneticilerinden olup bu vakıfta yapılan "cem" uygulamalarını yöneten 57 yaşındaki ve emekli olan Abdullah Atmaca'dan oluşmaktadır. Ayrıca bu çalışma 13-17 Mart 2011 tarihleri arasında Sivas Ali Baba Mahallesi'nde gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmamızda Hidrellez ile ilgili gelenekler ve uygulamalar hakkında yaptığımız derleme çalışması, Sivas'ın, merkeze bağlı, Ali Baba Mahallesi'nde Alevi kültürü içerisinde gerçekleştirilmiştir.

İlk olarak Hidrellez bayramının kutlanma tarihleri için sorulan sorulara verilen cevaplar; cemevlerinde yapılan uygulamaların Şubat ayının 13-14-15. günlerinde yapıldığı bilgisini veriyor. Ancak bu tarihlerin, halkın kendi arasında yaptığı kutlamalar için Şubat ve Mart ayları arasında değişebildiğini gösteriyor.

Ayrıca, Hidrellez zamanının görülen bazı gelenekler ve uygulamalarla ilgili ulaştığımız bilgiler dikkat çekicidir.

Örneğin, bu dönemde görülen geleneklerden birisi, yedi gün oruç tutulması geleneğidir:

"Yedi gün oruç tutarız bu orucumuzun nedeni ise; dünyanın yedi günde kurulduğuna inandığımız için tutarız. Oruç tutmayınca dünya kurulamadı. İlk olarak Cuma günü oruç tutuldu. Orucu ilk Hz. Muhammed daha sonra Hz. Ali tuttu. Üçüncü gün Fadime anamızı tuttu. Bunları takiben imam Hasan ve Hüseyin tuttu. Beş gün tutulduğu için dünya kurulamadı. Bundan dolayı altıncı gün orucu Hızır yedinci gün ise İlyas tuttu. Böylece dünyanın kurulması tamamlandı. Hızır ve İlyas hiç ölmedi. Yani dünya yedi günde kuruldu. Yedi gün oruç tutulmasının diğer bir sebebi de, Hz. Muhammed'in kapısına oruç tuttuğu yedi gün boyunca fakir biri geliyor ve Hz. Muhammed yemeğini bu fakirle paylaşıyor."

Derlemelerimiz Alevilerin bazı gruplarının bu dönemde yedi değil de üç gün oruç tuttuğunu göstermektedir. Bunun sebebi ise, Hz. Hasan ve Hüseyin'in çocuk yaşta iken hastalanmaları sonrasında Hz. Muhammed onlara üç gün oruç tutmalarını önermesidir. Bu üç günlük oruç esnasında her gün iftar zamanında kapıya esir, fakir ve yetim görüntüsünde Hızır gelir ve yemeklerini onunla paylaşmalarını isteyerek onları bir sınava tabi tutar. Yemeklerini paylaşırlar ve üçüncü günün sonunda bu kişinin Hızır olduğunu öğrenirler ve iyileşirler. Bu yüzden bu dönemde üç gün oruç tutulur.

Bu dönemde yedi gün oruç tutanların "Hubyar" ve "Sarisaltuk" gibi ocaklara bağlı olan alevi vatandaşlar olduğu görülüyor. Bu ocaklar Anadolu'da Hacı Bektaş-ı Veli tarikatına bağlı bulunuyorlar. Yedi gün oruç tutulmasının sebebi dünyanın altı günde kurulduğu ve yedinci gün ikrar verilerek kuruluşun tamamlandığı inancıdır. Bu orucun Cuma günü tutulmaya başlandığını görüyoruz. Bunun sebebinin ise bu günün haftanın sevgili günü ve ehl-i beytin dünyaya geliş günü olduğunu görüyoruz.

Hidrellez dönemlerinde yapılan yemekler ile ilgili farklı bilgilere ulaşılmış olmakla beraber bu bilgilerin aslında tutarlı olduğu söylenebilir.

İlk olarak bu dönemde yapılan yemeklerin birinin üzümlü çorba olduğunu ifade edebiliriz. Buna benzer bir diğer çorbanın adı ise "keşkâh"tır. Bu yemeklere verilen bir başka adın da "Hidrellez Çorbası, Nuh Çorbası, Aşır Çorbası" olduğu belirtiliyor. Bu isimlerin sebebinin ise şöyle açıklanmaktadır:

"Nuh tufanı koptuğunda kara kalmadı. Nuh peygamber kendisine inananları gemiye doldurdu. Bu insanlara aç kalıp yemek bulamadıkları için gemide bulunan yedi çeşit erzakla bir yemek yaptılar. Erzak kalmamıştı aslında herkes erzağını bitirmişti. Kalanlarda "Bir aşılama çorba yapalım." dediler. Sular çekilince Ağrı Dağı'nın tepesinde parçaları bulundu. Bu işte hidrellez çorbasıdır. Batıyoruz diye bağrışmalar arasında

Hızır, parmağıyla gemiyi kurtardı. Gemi doğruldu. Dedi ki bi içeriye gireyim. Baktı ki, çorba pişiyor. Parmağını çorbaya daldırdı. Çorbanın tatlılığı buradan geliyor. Onun için Hızır çorbası derler. Aşır çorbası, Muharrem çorbası da derler. Çok tatlıdır, on iki çeşittir.”

“İçine yedi çeşit koyacaksın. Ben o günü yaptım keşkah (keşkek) derler. Yarmayı akşamdan ıslarız. O yarma sabahaca şişer. Mısır koruz içine, nohut koruz, fasulye koruz. Çeşit bulunsun diye. Tuzunu, suyunu yedi çeşit ederiz. Onu pişiririz. Kemik atarız içine. Tadını kemik getirir. Yedikçe yiyesin gelir bir yapsam. Üstüne de birer kaşık gerçek tereyağı dökeriz. Sana yağ filan iyi olmaz. Bunu da şey yaparız. Halk yine cem evlerinde toplanır gençler. Herkes bildiği erişte filan kavurga yaparız. Erişteyi yuka (yufka) ekmeğiyle yeriz.”

Bu yemekler dışında karşılaştığımız bir başka yemek ismi ise “Hızır Lokması”dır. Şubat’ın 13’ünde bölge halkından toplanan paralarla kesilen kurban etiyle, cemevinde Hızır Lokması adı verilen yemek yapılır ve bölge halkına dağıtılır. İkinci gün ise Çörek lokması adlı yemek cem çıkışında dağıtılır. Üçüncü gün ise tekrar Hızır lokması dağıtılır. Ayrıca bu yemeklerin dışında pilav ve et de dağıtılır.

Hidrellez zamanında yapılan uygulamalardan biri de “dilek tutma” uygulamasıdır. Bu uygulamalardan bazılarının açıklamaları şöyledir:

“Suya, bakır helkelere çeşit çeşit çiçekler koruz. Onunla dua ederdik suya, gelinler kızlar hep toplanırdık, sen yüzüğünü atardın, öteki küpesini atardı. Herkesin yüzüğünü, küpesini türkü söyleyerek geri verirdik. Bekar kızlar bunları atarken de evlenmek için dilek tutarlardı. Siz ilahi diyorsunuz da biz de güzelleme derler o türküye. Âşıklarımız gelip bize güzelleme söylerler. Esas gerçeği güzellemedir.”

Bunun dışındaki dilekler ise, murada erme dileği, işlerin rast gitmesi için dilenen dilekler, yolun ters düşmemesi dilekleri, kısmet isteme dileği, hayırlı nasip isteme ve benzeri dileklerdir.

Bu dönemde yapılan kutlamalar esnasında oynanan oyunlar hakkında ise çok az bilgiye ulaşılmıştır. Halkın genelinin bu dönemde çok fazla oyun oynamadığının, aynı şekilde cem evlerinde de oyun uygulamasının yapılmadığı görülmektedir.

Yalnızca kadınlar arasında bazı oyunlar oynanmaktadır. Kızlara ve yeşil alanlara yapılan geziler esnasında, “Semah, Ak Gülüm, Halay, Sallan-Gel, Lalelim isimli oyunlar oynadıklarını mani ve şarkılar söyledikleri bilinmektedir.

Bu manilerden birinin ise hem bu dönemlerde okunan, hem de üç gün oruç tutulmasıyla ilgili bilgi veren içerikte olduğu görülüyor. Bu manilere örnek olarak şu eser verilebilir:

(Şiir)

Muhammed anadan doğdu
Nur geldi alınına çağdı.
Kur’an Muhammed’e indi.
Muhammed doğduğu gece.

Muhammed kalktı, oturdu.
Nurun aleme yetirdi.
Yer, göğü salavat getirdi.
Muhammed doğduğu gece

Hatem hatundur anası.
Abdullah şeyhtir babası,
Nur’unan doldu şark köşesi.
Muhammed doğduğu gece.

Ağlayan uşak avundu.
Doğuran ana sevindi.
Keba (Kâbe) şehrine nur indi.
Muhammed doğduğu gece.

Bu derlemeler neticesinde, Anadolu’da özellikle Sivas bölgesinde yaşayan Alevilerin Hidrellez kutlamaları ve gelenekleri ile ilgili yapılan yemekler, oynanan oyunlar, tutulan dilekler, toplantılar, kurban kesimleri vs. uygulamalar hakkında somut bilgilere ulaşılmıştır. Bu bölgede yaşayan Alevi halkın bu gelenekleri büyük ölçüde yaşatmaya özen gösterdiklerini ve bu geleneklere bağlı olduklarını görüyoruz. Hidrellez kültürünün Anadolu’da yaşamasına ve devamlılığını sağlamasına önemli ölçüde katkı sağlamaktadırlar.

KAYNAKÇA

- [1] Çay, Abdulhalûk M. (1990), *Hidrellez “Kültür-Bahar Bayramı”*, Ankara: Feryal Matbaası.
- [2] Yücel, Ayşe (2002), “Türk Dünyasında Hidrellez Kutlamaları ve İşlevleri”, *Milli Folklor*, S. 54.